

Handlingsplan för bekämpning av invasiva främmande arter

2025–2028

Förord

Handlingsplanen syftar till att etablera ett systematiskt och långsiktigt arbetssätt för att effektivt begränsa spridningen av invasiva främmande arter på kommunal mark. Den utgör ett stöd för kommunens praktiska arbete och innehåller rutiner, lärdomar från tidigare bekämpningsinsatser samt rekommenderade metoder för hantering av olika arter. En översikt över de aktuella arterna återfinns i bilaga 2, medan planerade bekämpningsåtgärder och aktiviteter redovisas mer detaljerat i bilaga 1.

Planen fokuserar på bekämpning av invasiva främmande arter på kommunal mark, men inkluderar även insatser inom kommunikation och samverkan. Den beskriver kommunens mål samt hur kommunen ska arbeta strategiskt för att säkerställa ett kontinuerligt och strukturerat arbetssätt.

- 1** Inledning
- 2** Götene kommuns arbete med invasiva arter
- 3** Götene kommuns mål och insatser
- 4** Strategisk planering

Innehåll

1	Inledning	3
1.1	Bakgrund.....	3
1.1.1	Framtiden.....	3
1.2	Vad säger lagen?	4
1.3	Kommunens ansvar	4
2	Götene kommuns arbete	5
2.1	Ansvar.....	6
2.2	Mål.....	6
2.3	Tidsplan	6
2.4	Kostnader.....	6
3	Götene kommuns ska.....	7
4	Strategisk planering.....	8
4.1	Fastighetsägare och skötsel av grönytor	8
4.2	Avfallshantering.....	8
4.3	Rapportering av växtplatser	10
4.4	Information och samverkan	10
4.5	Exploatering och masshantering	10
4.6	Planering vid bekämpning	11
5	Bilaga.....	13
6	Källförteckning	14

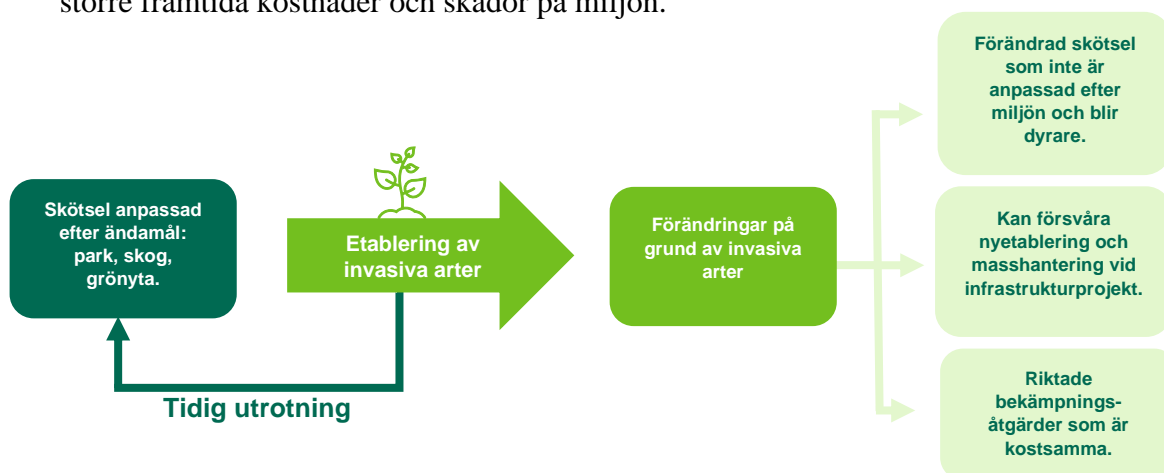
1 Inledning

1.1 Bakgrund

Invasiva främmande arter är arter som, med människans hjälp, har förflyttats från sina ursprungliga livsmiljöer till nya områden. När de har etablerat sig i den nya miljön kan de snabbt sprida sig och konkurrera ut inhemska arter. Denna spridning kan medföra allvarliga konsekvenser för ekosystem, infrastruktur och människors hälsa. Följderna kan innebära betydande kostnader för både samhället och enskilda individer.

I Sverige har många invasiva arter och växtsjukdomar spridits genom importerade trädgårdsväxter som rymt ut i naturen. Många invasiva arter har egenskaper som gör dem attraktiva för oss människor, som till exempel vackert utseende, god växtkraft och förmåga att snabbt och enkelt etablera sig.

Spridningen av invasiva arter är ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden, tillsammans med förlust av livsmiljöer och klimatförändringar. Invasiva arter konkurrerar med inhemska arter om resurser som utrymme, ljus, näring och vatten. Vilket kan leda till problem som påverkar pollinatörer, orsakar erosion och försämrar framkomligheten i naturen. För kommuner och privata markägare kan detta innebära ökade kostnader och behov av förändringar i skötseln av områden, vilket gör tidiga utrotningsinsatser viktiga för att undvika större framtida kostnader och skador på miljön.

Figur 1. Konsekvenser av att inte bekämpa invasiva arter tidigt.

1.1.1 Framtiden

En stor utmaning med invasiva främmande arter är att i framtiden kan dessa arter orsaka ännu större problem. I och med klimatförändringar och stigande temperaturer kommer fler arter kunna överleva och reproducera sig och fler sjukdomar kommer kunna sprida sig i Sverige. Arter som vi tidigare inte betraktat som invasiva kan få andra förutsättningar och en större spridningsförmåga.

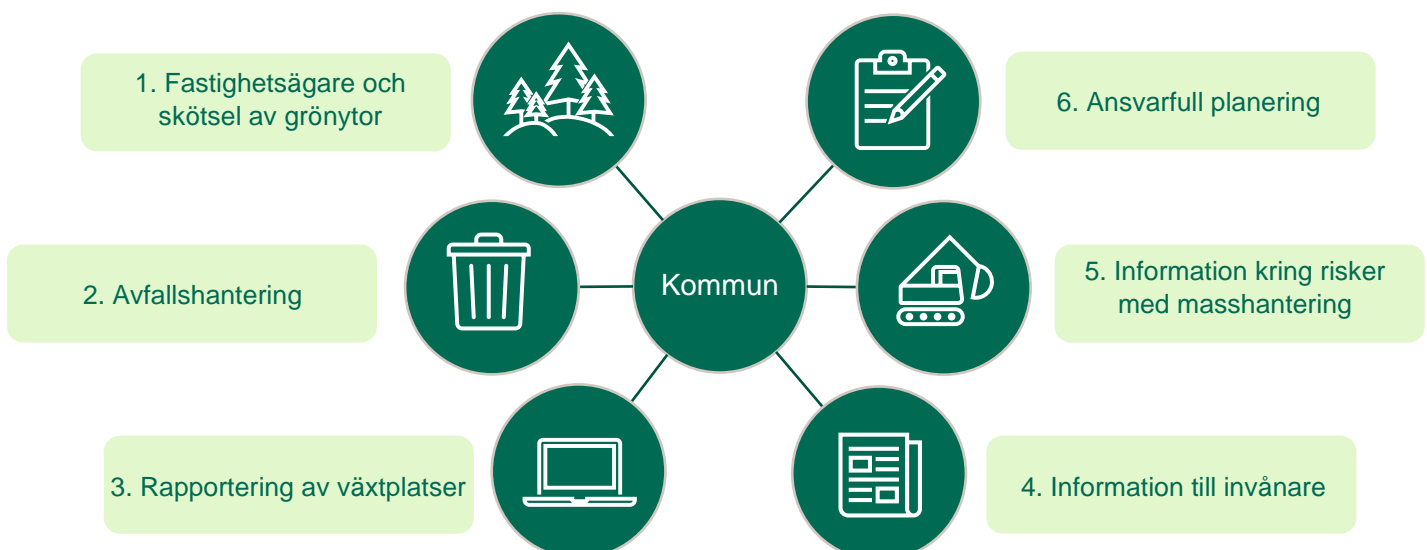
1.2 Vad säger lagen?

År 2015 trädde EU:s förordning nr 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter i kraft. Förordningen inkluderar en förteckning över arter som alla EU-länder måste bekämpa och förhindra spridningen av, till exempel jättebalsamin och jätteloka. Arter på EU:s förteckning omfattas av ett totalt förbud, vilket innebär att arterna får inte importeras, säljas, odlas, födas upp, transporteras, användas, bytas, släppas ut eller hållas levande.

Den svenska förordningen (SFS 2018:1939) om invasiva främmande arter trädde i kraft 2019. Förordningen beskriver ansvarsfördelningen mellan olika svenska myndigheter och kompletterar EU:s förordning. EU:s förordning tillåter varje land att skapa egna nationella förteckning över invasiva arter som inte finns med på EU:s lista. Under 2025 förväntas regeringen besluta om en nationell förteckning över invasiva främmande arter. Den svenska förteckningen omfattar ytterligare arter som är ett problem i Sverige, till exempel blomsterlupin och kanadensikt gullris. Arterna kan då komma att omfattas av ett totalförbud i Sverige.

1.3 Kommunens ansvar

Kommunen har ett ansvar att förhindra spridning av invasiva främmande arter. Då en kommun har flera olika roller påverkas den som fastighetsägare, myndighet, förvaltare över grönytor och parker, verksamhetsutövare och ansvarig för avfallshantering. Naturvårdsverket har tagit fram sex nycklar som ska hjälpa kommuner att arbeta långsiktigt hållbart mot invasiva arter.

Figur 2. Naturvårdsverkets sex nycklar

2 Götene kommuns arbete

Götene kommun har i flera år arbetat aktivt med att bekämpa olika invasiva främmande arter på kommunal mark. Arbetet fokuserar främst på landlevande invasiva växtarter, med prioritet för bestånd som ligger nära områden med höga naturvärden och vattendrag. Prioriterade arter är jättebalsamin och jätteloka som båda finns på EU:s förteckning och omfattas av förbuden i EU:s förordning (EU nr 1143/2014). Övriga arter som kommunen fokuserar på är parkslide, blomsterlupin och kanadensiskt gullris. Arterna omfattas inte av någon lagstiftning än, men förväntas ingå i den svenska förteckningen. Därför rekommenderar Naturvårdsverket att dessa ska hanteras på liknande sätt som de arter som omfattas av EU:s förordning.

I Götene kommun har arterna jättebalsamin, kanadensiskt gullris och blomsterlupin stor spridning och förekommer i princip i hela kommunen. Jätteloka är spridd inom kommunen, men återfinns för närvarande inte på kommunal mark. Även parkslide har stor spridning i kommunen, men eftersom den inte sprids via frön har den inte samma spridningskapacitet som de tre förstnämnda arterna.

Art	EU	Svensk förteckning	Prioritering (1–5)	Bekämpningsmål	Prioriterade miljöer på kommunal mark
Jättebalsamin (Impatiens glandulifera)	Ja		1	Spridningsbegräsning	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag
Jätteloka (Heracleum mantegazzianum)	Ja		1	Utrotning	Tätortsnära lägen, rekreativsområden, värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag
Parkslide (Reynoutria japonica)	Nej	Ja	2	Utrotning på lång sikt. Spridningsbegräsning i väntan på fungerande bekämpningsmetoder	Värdefulla naturmiljöer, nära bostäder, obebyggda tomter
Blomsterlupin (Lupinus polyphyllus)	Nej	Ja	3	Spridningsbegräsning.	Bestånden följs över tid och aktiva åtgärder sätts in om växten hotar särskilt artrika eller värdefulla områden, kommunala planteringar
Kanadensiskt gullris (Solidago canadensis)	Nej	Ja	3	Spridningsbegräsning.	Värdefulla områden, kommunala planteringar

Tabell 1. Prioriterade arter på kommunal mark.

2.1 Ansvar

Götene kommun har ansvaret för att bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter på kommunala fastigheter. Samhällsbyggnad ansvarar för den strategiska planeringen av dessa insatser.

De verksamheter som är involverade i skötsel, förvaltning, tillsyn, planering, mark- och anläggningsarbeten, avfallshandling, tillståndsgivning och övervakning behöver vara väl informerade och ha rätt kunskap för att effektivt kunna hantera och förhindra spridning av invasiva arter. Det är viktigt att dessa förvaltningar har den nödvändiga kompetensen och att de kontinuerligt uppdateras om metoder och strategier för bekämpning.

2.2 Mål

Handlingsplanen för bekämpning av invasiva främmande arter är kopplat till:

Kommunstyrelsens nämndmål 2024–2027:

- Götene kommun verkar för att den biologiska mångfalden ska bevaras och utvecklas.

Åtgärdsprogram för miljömålen- Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland:

- BK1. Skydda och utveckla tätortsnära grönområden
- V1. Skydda och restaurera värdefulla sjöar och vattendrag.
 - b) Skydda sötvattensmiljöer med syfte att bevara natur- och/eller kulturvärden.

2.3 Tidsplan

Handlingsplanen är aktuell under perioden 2025–2028. Under denna period ska kontinuerliga bekämpning- och informationsinsatser genomföras.

2.4 Kostnader

Åtgärder för bekämpning av invasiva arter medför olika kostnader för kommunen. Arbetet belastar främst driftbudgeten för samhällsbyggnad, där löpande insatser gällande kommunikation och bekämpning av jättebalsamin ingår. Vid större bekämpningsinsatser, som kräver omfattande resurser och samordning, skapas projekt som inte belastar den ordinarie driftbudgeten.

3 Götene kommuns mål och insatser

1. Götene kommun ska systematiskt bekämpa alla invasiva arter som omfattas av EU:s förordning (nr 1143/2014) på kommunal mark och verka för att dessa arter inte får möjlighet att etablera sig, i enlighet med gällande lagstiftning.

2. Götene kommun ska genomföra åtgärder för att bekämpa, begränsa och förhindra spridning av övriga foksuarter på kommunal mark.

3. Götene kommun ska kartlägga invasiva arter på kommunal mark.

4. Götene kommun ska kontinuerligt informera invånare och andra aktörer i kommunen om invasiva arter, deras påverkan och effektiva bekämpningsmetoder.

5. Götene kommuns ska verka för att kommunens entreprenörer och Avfall och Återvinning Skaraborg har tydliga strategier och rutiner för hantering och bortforsling av avfall som innehåller invasiva arter.

4 Strategisk planering

4.1 Fastighetsägare och skötsel av grönytor

Som fastighetsägare har kommunen ett ansvar att bekämpa invasiva arter och anpassa skötseln av grönytor för att förhindra deras spridning. För att uppnå detta krävs regelbunden översyn av grönytor och kommunala fastigheter, så att aktuell information om förekomst av invasiva arter finns tillgänglig.

Skötselrutiner kan behövas anpassas för att minimera spridning. Det kan innebära särskilda metoder för klippning, rensning och hantering av växtmaterial. För att dessa åtgärder ska vara effektiva är det avgörande att berörd personal har tillräcklig kunskap för att identifiera invasiva arter och förstå hur de ska hanteras.

För att säkerställa att relevant information når ut till kommunens personal kommer utbildnings- och informationsinsatser att genomföras. Dessutom planeras riktade bekämpningsinsatser på kommunens fastigheter, där mekaniska, kemiska eller biologiska metoder används beroende på art och situation (se bilaga 1).

4.2 Avfallshantering

Invasiva främmande arter omfattas av ett antal förbud. Arter som omfattas av EU:s förordning nr 1143/2014 får bland annat inte transporteras eller spridas. Det innebär att det är förbjudet att flytta jordmassor som innehåller spår av invasiva arter till en annan lokalisering om det finns en risk att arten kan överleva och sedan föröka sig. Med undantag att transporterung får ske till en anläggning i samband med utrotning. Det är även förbjudet att släppa ut unionslistade arter i miljön, vilket innebär att växtdelar eller jordmassor som innehåller grobara delar får inte dumpas i naturen.

Enligt 15 kap. 26 § miljöbalken är det dessutom förbjudet att slänga växtavfall i naturen, oavsett om växten är invasiva eller inte, eftersom det räknas som nedskräpning. Växtavfall som slängs i naturen räknas som nedskräpning även om avfallet inte orsakar direkt skada eller olägenhet.

Figur 3. Illustration från Naturvårdsverket

4.2.1 Avfall och Återvinning Skaraborg

Götene kommun är medlem i kommunalförbundet Avfall och Återvinning Skaraborg (A&ÅS), som ansvarar för återvinningscentralen (ÅVC) samt insamlingen av hushållsavfall från kommunens invånare. Enligt gällande anvisningar från A&ÅS får avfall från invasiva arter som genereras av kommunen inte lämnas på ÅVC i Götene tätort.

Det är viktigt att Götene kommun säkerställer att A&ÅS hanterar avfall från invasiva arter som lämnas in av privatpersoner på ett säkert och korrekt sätt. Det ska även tydligt framgå för allmänheten var avfall som inte tas emot vid ÅVC i Götene i stället ska lämnas.

4.2.2 Hantering av kommunalt avfall

För att effektivt bekämpa invasiva arter är det avgörande att kommunen utvecklar interna lösningar för hantering av växtavfall. Det mest effektiva är att förebygga uppkomsten av avfall vid bekämpning, vilket minskar risken för spridning samt reducerar kostnader och miljöbelastning.

Tidig bekämpning med mekaniska verktyg, betesdjur, markduk eller herbicider kan möjliggöra att växtmaterialet förmultnar på plats. Exempelvis kan avfall från jättebalsamin som bekämpas tidigt med röjsåg lämnas kvar om det inte finns risk för eftermognad

Art	Åtgärder för att minska ner på avfall
Jättebalsamin	Slåtter tidigt på säsongen, bete, markduk
Jätteleka	Bete
Parkslide	Markduk, herbicider (endast vid behov), biologisk behandling
Blomsterlupin	Slåtter tidigt på säsongen
Kanadensiskt gullris	Slåtter tidigt på säsongen, markduk

Tabell 2. Åtgärder för att minimera avfall vid bekämpning.

Götene kommun ska sträva efter att minimera uppkomsten av avfall från invasiva arter. Dock har flera arter redan en omfattande spridning i kommunen, vilket innebär att tidig bekämpning inte alltid är möjlig och att andra metoder inte alltid är lämpliga. Därför kommer växtavfall i vissa fall att uppstå.

Det rekommenderade sättet att hantera växtavfallet är att försluta det väl i en eller två sopsäckar, varefter det ska transporteras till förbränning. I samband med bekämpning av jättebalsamin på kommunal mark har kommunen tidigare hyrt in containrar från externa aktörer, och avfallet har därefter körts till förbränning.

Vid bekämpning av parkslide krävs särskild försiktighet. Växtavfallet bör inte flyttas om det inte är absolut nödvändigt. Om flytt är nödvändig ska både jord och växtdelar hanteras som material med hög spridningsrisk. I vissa fall kan det vara nödvändigt att transportera avfallet till en godkänd deponi.

4.3 Rapportering av växtplatser

Vid fynd av nya växtplatser för invasiva främmande arter ska kommunal personal skyndsamt rapportera in till www.invasivaarter.nu.

4.4 Information och samverkan

För att höja kunskapen om invasiva arter i kommunen kommer informationsinsatser att genomföras. Dessa insatser riktar sig till allmänheten, föreningar, organisationer och företag. Informationen kommer att spridas genom olika sociala kanaler, tidningar, tryckt material som affischer och skyltar, samt genom föreläsningar. Information om pågående projekt och fakta om invasiva arter kommer att finnas tillgänglig på kommunens hemsida.

För att begränsa och stoppa spridningen av invasiva arter är det väsentligt att bekämpningen sker i samverkan med andra aktörer. Götene kommun har tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götaland och Trafikverket ett samarbetsavtal för bekämpning av jättebalsamin och jätteloka på Kinnekulle. Detta samarbete möjliggör direkta samverkansinsatser.

Medborgare, markägare och besökare behöver också involveras i arbetet mot invasiva arter. Genom att öka kunskapen och främja aktivt deltagande kan spridningen effektivt begränsas. Invasiva arter påverkar områden oberoende av fastighetsgränser, vilket kräver att alla, både inom och utanför kommunens organisation, arbetar mot samma mål. Samarbete och medborgarnas engagemang är väsentligt för att framgångsrikt bekämpa och förhindra spridning av invasiva arter.

4.5 Exploatering och masshantering

För att effektivt bekämpa invasiva arter vid exploatering och markarbeten måste Götene kommun införa specifika krav och rutiner. Arbetet mot invasiva arter bör inledas tidigt, redan i planeringsstadiet, för att säkerställa att åtgärder kan vidtas innan arterna får fäste. Vid utarbetande av planer, försäljning och inköp av mark är det nödvändigt att noggrant beakta förekomsten av invasiva arter.

4.5.1 Interna rutiner

- Utveckla och implementera rutiner som säkerställer att frön, växtdelar eller rötter från invasiva växtarter inte följer med schaktmassor, jord, maskiner eller utrustning.
- Ställ krav vid upphandling av mark-, transport- eller grönytearbeten att inga invasiva arter ska spridas från, till eller inom kommunens mark.
- Säkerställ att kommunens skötselpersonal har kunskap om identifiering och bekämpning av invasiva arter samt korrekt hantering av avfallet.

4.5.2 Krav på entreprenörer

- Säkerställ att entreprenörer som arbetar på kommunal mark har kunskap om invasiva arter och vidtar åtgärder för att minimera risker.

4.5.3 Krav vid masshantering

- Säkerställ förekomsten av invasiva arter innan exploatering, markarbeten och grävarbete påbörjas.
- Hantera och behandla jordmassor som innehåller invasiva arter direkt på plats, om möjligt, för att minimera spridningsrisken.
- Använd täkta och säkra transportmetoder för att förhindra spridning av invasiva arter under transport till mottagande anläggning.
- Inkludera specifika krav för hantering av invasiva arter i avtal med entreprenörer och utförare.

4.5.4 Medvetna val vid planering

- Gör medvetna val och se till att inte använda arter som är, eller riskerar att bli invasiva planteras.

4.6 Planering vid bekämpning

Vid bekämpning av invasiva arter krävs noggrann planering. Metoder och insatser behöver ofta upprepas under flera år. Valet av metod bör baseras på arten, dess utbredning och platsens förutsättningar. Bilaga 2 innehåller detaljerade beskrivningar av de olika invasiva arterna, kommunens erfarenheter samt rekommenderade bekämpningsmetoder.

För arter med stor spridning är utrotning inte alltid ett alternativ, vilket innebär att områden måste prioriteras.

Områden med hög prioritet:

- Områden med höga naturvärden, till exempel naturreservat eller områden nära naturreservat
- Bostads- och rekreationsområden
- Områden kopplade till de största spridningsvägarna för arterna, till exempel vattendrag

4.6.1 Dokumentering

För att effektivt kunna identifiera och hantera platser med invasiva arter på kommunens mark, kommer alla kända platser med invasiva arter att registreras i kommunens kartsystem.

4.6.2 Prioritering

Bekämpning av arterna jättebalsamin och jätteloka kommer prioriteras (enligt tabell 1). Bestånd nära områden med höga naturvärden, bostads- och rekreationsområden samt områden kopplade till de största spridningsvägarna för arterna kommer prioriteras.

4.6.3 Bekämpning

Bekämpningsinsatser kommer genomföras löpande och beskrivs i detalj i bilaga 1.

4.6.4 Utvärdering

Efter varje bekämpningssäsong kommer bekämpningsinsatser att utvärderas. Regelbundna utvärderingar säkerställer att kommunen kontinuerligt förbättrar sin strategi för att hantera invasiva arter och anpassar sig till nya utmaningar.

5 Bilaga

Bilaga 1. Aktivitetsplan

Bilaga 2. Artbeskrivning och rekommenderade metoder för bekämpning

6 Källförteckning

- Naturvårdsverket. (2023). *Invasiva arter*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/> [2023-10-27]
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023). *Förslag på nationell förteckning över invasiva främmande arter*. Hämtad från <https://www.havochvatten.se/arkiv/aktuellt/2023-06-15-forslag-pa-nationell-forteckning-over-invasiva-frammande-arter.html> [2023-10-27]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *EU-förordningen om invasiva främmande arter*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/eu-forordningen-om-invasiva-frammande-arter/> [2023-10-27]
- Ljungby kommun. (2022). *Handlingsplan Invasiva växtarter i Ljungby kommun*. Hämtad från <https://www.ljungby.se/globalassets/handlingsplan---invasiva-vaxarter.pdf> [2023-10-27]
- Naturvårdsverket. (2020). *Metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande växter*. Hämtad från <https://metodkatalog.invasivaarter.nu/methods> [2024-04-16]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Jätteloka*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/eu-listade-etablerade-arter/jatteloka/> [2024-04-16]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Parkslide*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/arter-som-ej-omfattas-av-regler/parkslide/> [2024-04-16]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Blomsterlupin*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/arter-som-ej-omfattas-av-regler/blomsterlupin/> [2024-04-18]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Kanadensiskt gullris*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/arter-som-ej-omfattas-av-regler/kanadensiskt-gullris/> [2024-04-18]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Jättebalsamin*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/eu-listade-etablerade-arter/jattebalsamin/> [2024-04-16]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Säker avfallshantering för att undvika spridning av invasiva växter*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/saker-avfallshantering/> [2025-02-07]
- Naturvårdsverket (2021). *Kommunens arbete med invasiva växtarter*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/4ac62c/globalassets/media/publikationer-pdf/8800/978-91-620-8876-7.pdf> [2025-03-14]